

Ewa Sowa-Behtane

Akademia Ignatianum w Krakowie

Barbara Adamczyk, *Dzieci ulicy w Polsce i na świecie. Definicja, typologia, etiologia*, Akademia Ignatianum/Wydawnictwo WAM, Kraków 2015, ss. 479

Wśród książek poświęconych zagadnieniom resocjalizacji i profilaktyki społecznej, monografia *Dzieci ulicy w Polsce i na świecie. Definicja, typologia, etiologia* Barbary Adamczyk, pracownika naukowego Akademii Ignatianum w Krakowie, zajmuje miejsce szczególne i dlatego godna jest odnotowania. W publikacji znajdziemy rozważania naukowe oparte na konkretnych badaniach. Z przedstawionej teorii każdy czytelnik może wyprowadzić wnioski dla profilaktyki społecznej skierowanej do dzieci ulicy. Z tego też względu książka jest cenna, a jej przeznaczenie może być niesłychanie szerokie, gdyż problem dzieci ulicy jest problemem globalnym.

Zjawisko dzieci ulicy jest bardzo złożone, związane z obyczajowością, subkulturami, destrukcją. Do dzieci ulicy można zaliczyć część tych, które mają swoje domy, ale większość czasu spędzają na wielkomiejskich podwórkach, osiedlach, a nawet w galeriach, klubach czy dyskotekach, i tam realizują swoje potrzeby.

Dzieci ulicy to grupa młodych ludzi poszukujących własnych, często nieudanych, sposobów radzenia sobie ze światem, z problemami życia codziennego. Zjawisko dzieci ulicy związane jest nie tylko z patologicznym środowiskiem rodzinnym (takie opinie spotyka się najczęściej), ale też z poszerzającym się obszarem marginalizacji społecznej, wynikającej z utraty pracy i bezrobocia dorosłych, niezaraźności życiowej rodziców w nowych warunkach ekonomicznych, ubóstwa czy nędzy. Ponadto zjawisko to należy łączyć z brakiem czasu rodziców, z pogonią za sukcesem i karierą, a jednocześnie pozostawianiem dzieci samym sobie, ze zjawiskiem eurosieroctwa. Jednocześnie trudno nie wspomnieć o roli, jaką w ostatnich latach odgrywają media, które lansują modę na typ bohatera bezwzględnego,

agresywnego, silnego, radzącego sobie z problemami. Takie wzory osobowe często reprezentują dzieci ulicy.

Problem dzieci ulicy został w książce omówiony w kontekście innych państw i widać, że różnice są tu niewielkie, że zagrożenie młodzieży i dzieci jest wszędzie, chociaż jego skala różni się.

W pierwszym rozdziale książki autorka wprowadza nas w temat dzieci ulicy poprzez przedstawienie definicji oraz kategorii dzieci ulicy. Przytoczone tutaj zostają definicje specjalistów, takich jak: A. Kurzeja, W. Seelisch, W. Kołak czy L. Pytka oraz definicje stworzone przez różne organizacje, np. UNESCO czy Citoyen des Rues. Autorka przedstawia również najważniejsze typologie dzieci ulicy według W. Kołaka, I. Pospiszyl, G. Olszewskiej-Baka i L. Pytki czy T. Kołodziejczyka. Autorka zauważa, iż „nie jest możliwe przyjęcie uniwersalnej typologii ze względu choćby na zróżnicowane konteksty poszczególnych krajów” (s. 42). Ciekawym akcentem jest przedstawienie zekranizowanych historii dzieci ulicy.

Drugi rozdział: *Struktura i skala zjawiska dzieci ulicy na świecie i w Polsce* wprowadza nas w statystyki próbujące określić liczbę dzieci ulicy na świecie. Autorka przedstawia różne metody stosowane do liczenia dzieci ulicy, przy czym podkreśla trudności w zakresie ustalenia dokładnych rozmiarów tego zjawiska.

Analizując w rozdziale trzecim determinanty zjawiska dzieci ulicy, Autorka dzieli je na czynniki bezpośrednie (rodzinne), czynniki ukryte (oczekiwania kulturowe, brak dostępu do edukacji i urok życia w dużym mieście) oraz czynniki strukturalne (współwystępowanie migracji, kryzysu gospodarczego i politycznego, nierówności w regionach, zmian klimatycznych, pandemii HIV/AIDS, konfliktów zbrojnych i handlu dziećmi). Czynniki te opisywane są w aspekcie globalnym, przytoczonych zostało wiele przykładów z różnych krajów świata, co sprawia, że rozdział ten jest obszerny i niezwykle interesujący.

W czwartym (metodologicznym) rozdziale, Autorka określa cel swoich badań: „pozyskiwanie wiedzy na temat dzieci i młodzieży przebywających lub mieszkających na ulicach miast Polski i świata w obszarze definicji, typologii i etiologii. Ta wieloaspektowa eksploracja tego zjawiska jest koniecznością poddyktowaną przede wszystkim fragmentarycznymi badaniami w Polsce. Natomiast jeśli chodzi o globalny zasięg tego zjawiska, chcemy poznać dane dostępne w wielu krajach reprezentujących różne kontynenty. Przyjmując, że zjawisko dzieci ulicy jest problemem globalnym, świadomie nie zawężamy naszego celu do uzyskania wiedzy o dzieciach ulicy tylko z jednego kontynentu” (s. 135–136). Globalne podejście do badań jest niewątpliwie jedną z głównych cech, które czynią tę książkę niezwykle cenną naukowo. Badania objęły mieszkańców wszystkich kontynentów.

Z rozdziału metodologicznego dowiadujemy się również, iż do realizacji celu zamierzeń naukowych zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, technikę ankiety oraz skonstruowano własny kwestionariusz ankiety, który był podstawowym źródłem informacji uzyskanych bezpośrednio od badanych streetworkerów.

Na wartość naukową pracy wpływa również ogólna populacja respondentów, która wyniosła 250 osób, z których 96 pochodziło z Polski a 154 z zagranicy.

Rozdział piąty przedstawia sposoby definiowania dzieci ulicy oraz ich klasyfikację dokonaną przez streetworkerów. Ujęty jest tutaj podział dzieci ulicy ze względu na ich wiek. Autorka opisuje również funkcje rodziny przejęte przez ulicę: opiekuńczą, materialno-ekonomiczną, wychowawczą oraz socjalizacyjną. Rozdział empiryczny bogaty jest w przykładowe odpowiedzi respondentów, które dodatkowo Autorka analizuje porównawczo z teoriami specjalistów (np. T. Pilch, B. Urban). Taka analiza porównawcza dodatkowo podnosi wartość naukową pracy.

Dokonując analizy wyników badań, podając przykłady definicji autorka dzieli je na pochodzące od badanych z poszczególnych regionów świata, co czyni analizy jeszcze ciekawszymi.

Barbara Adamczyk przyjmuje następującą typologię dzieci ulicy: dzieci w sytuacji ulicy (dzieci na ulicy); dzieci żyjące na ulicy, dzieci zdemoralizowane, dzieci pracujące, oraz drugą typologię, wyłonioną z odpowiedzi streetworkerów ze świata: dzieci chore, dzieci-migranci, dzieci-ofiary konfliktów zbrojnych oraz dzieci oskarżane o czary.

Rozdział szósty przedstawia czynniki etiologiczne w procesie stawania się dzieckiem ulicy w opinii streetworkerów. I tutaj, analogicznie do rozdziału trzeciego, Autorka wyróżnia: czynniki bezpośrednie (rodzinne), czynniki ukryte (wykluczenie edukacyjne, nuda dzieci i młodzieży, wpływ różnych osób, oczekiwania kulturowe) oraz czynniki strukturalne (problemy społeczno-ekonomiczne, migracje zarobkowe, współczesne zagrożenia, takie jak: pandemia HIV/AIDS, konflikty zbrojne, klęski żywiołowe, kataklizmy). Autorka dodaje „że przy głębszej analizie przeprowadzonej w poszczególnych krajach można by uzyskać w tym zakresie jeszcze większą liczbę czynników strukturalnych przyczyniających się do powstania i utrwalania się zjawiska dzieci ulicy” (s. 413).

Na końcu opracowania przedstawione zostały wnioski poznawcze z analizy definicji dzieci ulicy w opiniach badanych streetworkerów z Polski i ze świata, wnioski poznawcze z analizy typologii dzieci ulicy wyróżnionych w opiniach streetworkerów z Polski i ze świata, wnioski poznawcze z analizy przyczyn powstania zjawiska dzieci ulicy w opinii pedagogów ulicy z Polski i ze świata oraz wskazania do dalszych badań.

Jako pedagog resocjalizujący oraz profilaktyk społeczny staram się odpowiedzieć na podstawowe pytanie: jeżeli współcześnie, nie tylko w Polsce, ale i na całym świecie prowadzona jest resocjalizacja, to co należy zrobić, aby wobec dzieci ulicy osiągnęła ona swoje cele?

Czytając książkę Barbary Adamczyk, spotykamy się z różnego rodzaju opiniami, przykładami i uwagami, które z powodzeniem można stosować w praktyce wychowawczej. Istota książki sprowadza się do tego, że może być ona przydatna zarówno studentom, gdyż jest naukową lekturą na temat zjawiska dzieci ulicy, jak również pedagogom, socjologom, wychowawcom, nauczycielom, kuratorom

sądowym, katechetom, streetworkerom, pracownikom socjalnym i rodzicom, dlatego powinni ją przeczytać i powinna ona zająć szczególne miejsce w ich bibliotekach.

Książka porusza bardzo ważny temat. Dziecko ulicy to młoda osoba spędzająca dużą część życia na ulicach. Brak w ich domu więzi emocjonalnej, wsparcia i wspólnego spędzania czasu sprawia, że wolą przebywać w grupie rówieśników na ulicy, gdzie czują się choć częściowo potrzebne. Dzieci żyjące na ulicy tworzą grupy subkulturowe, jak również przestępcze, mogą zajmować się żebractwem, kradzieżą, prostytutką. Często mają kontakt ze środkami psychoaktywnymi. Książka pokazuje dlaczego dochodzi do takich sytuacji oraz jak pomagać takim dzieciom.

Wartościowe są przedstawione badania, których respondentami byli streetworkerzy, czyli pedagodzy zaznajomieni z formami pomocy dzieciom ulicy. Bardzo dobrze skonstruowana lektura, która przybliżyła nam problem dotyczący coraz większą liczbę dzieci. Jest ona próbą wszechstronnej oceny tego zjawiska oraz uporządkowania dotychczasowej wiedzy na temat dzieci ulicy. Bogata bibliografia, ciekawie przedstawione wiadomości z pewnością pozwolą na lepsze uświadomienie sobie jak istotny jest to problem we współczesnym świecie. Polecam tę książkę.

Ewa Sowa-Behtane

Ignatianum Academy in Kraków

Barbara Adamczyk, *Street children in Poland and in the world. Definition, typology, etiology*, Akademia Ignatianum/Wydawnictwo WAM, Kraków 2015, pp. 479

Among the books on issues of social rehabilitation and social prevention, the monograph *Street children Poland and in the world. Definition, typology, etiology* by Barbara Adamczyk, a researcher of Ignatianum Academy in Kraków, has a special place and is therefore worthy of note. In the publication we find scientific considerations based on specific research. Every Reader can draw conclusions for social prevention addressed to children of the streets from the presented theory. For this reason, the book is valuable, and its purpose can be extremely broad, as the problem of street children is a global problem.

The phenomenon of street children is very complex, associated with morality, subcultures, destruction. Street children can be classified as those who have their own homes but spend most of their time in urban backyards, neighborhoods and even in shopping malls, clubs and discos where they fulfill their needs.

Street children are a group of young people looking for their own, often unsuccessful, ways of dealing with the world, with the problems of everyday life. The phenomenon of street children is associated not only with a pathological family environment (most common opinion), but also the expanding area of social marginalization resulting from job loss and unemployment of adults, life helplessness of the parents in the new economic conditions, poverty and misery. Moreover, this phenomenon should be combined with parents' lack of time, the pursuit of success and career, while leaving children to themselves, with the phenomenon of Euro-orphans. At the same time it is hard not to mention the role played by media in recent years, which promote a fashion for a ruthless, aggressive, strong hero type who copes with problems. Such personality patterns are often represented by street children.

The problem of street children is discussed in the book in the context of other countries, and it is visible that the differences here are small, that the risk of young people is everywhere, although its scale differs.

In the first chapter of the book the Author introduces us to the topic of street children by providing definitions and categories of street children. The definitions of specialists are cited here, such as: A. Kurzeja, W. Seelisch, W. Kolak or L. Pytka as well as definitions developed by different organizations, e.g. UNESCO or Ci-toyen des Rues. The Author also presents the most important typologies of street children according to W. Kołak, I. Pospiszyl, G. Olszewska-Baka and L. Pytka or T. Kołodziejczyk. The author notes that “it is not possible to adopt a universal typology, for instance due to the differing contexts of individual countries” (p. 42). An interesting touch is the presentation of filmed stories of street children.

Chapter two: *The structure and scale of the phenomenon of street children in the world and in Poland* introduces us to the statistics trying to determine the number of street children in the world. The Author presents the different methods used for counting street children, which highlights the difficulty in determining the exact extent of this phenomenon.

In chapter three, in analyzing the determinants of the phenomenon of street children, the Author divides them into direct factors (family), hidden factors (cultural expectations, lack of access to education and the charm of living in a big city), and structural factors (co-occurrence of migration, economic and political crisis, inequality in regions, climate change, HIV/AIDS pandemic, armed conflicts and trafficking in children). These factors are described in global terms; many examples from different countries in the world are cited, which makes this chapter extensive and extremely interesting.

In the fourth (methodological) chapter, the Author defines the purpose of her research: “the acquisition of knowledge on children and young people staying or living on the streets of Poland and the world in the area of definitions, typologies and etiologies. This multi-faceted exploration of this phenomenon is a necessity dictated primarily by fragmented research in Poland. As far as the global reach of this phenomenon goes, we want to learn the data available in many countries representing various continents. Assuming that the phenomenon of street children is a global problem, we are deliberately not narrowing our objective to obtain knowledge about street children of only one continent” (p. 135–136). The global approach to research is undoubtedly one of the main goals that make this book extremely valuable scientifically. The study included the inhabitants of all continents.

From the methodological chapter, we learn also that for the realization of the objective of scientific goals the method of diagnostic survey was used, a questionnaire technique and an original survey questionnaire was created, which was the primary source of information obtained directly from the examined street workers. The value of the scientific work is also affected by the general population of

respondents, which amounted to 250 people, of whom 96 were from Poland and 154 from abroad.

The fifth chapter presents ways of defining street children and their classification made by street workers. Here the division of children due to age is included. The Author also describes the function of the family overtaken by the street: care giving, material and economic, educational and socializing. The empirical chapter is rich in examples of answers of respondents, which the Author additionally analyzes by comparing with the theories of experts (e.g. T. Pilch, B. Ubran). Such a comparative analysis additionally increases the scientific value of the work.

In analyzing the research results, by giving examples of definitions, the Author divides them into those coming of respondents from different regions of the world, which makes the analyses even more interesting.

Barbara Adamczyk takes the following typology of street children: children in street situations (street children); children living on the street, children demoralized, working children, and the second typology, which originated from the responses of street workers from around the world: sick children, children-migrants, children-victims of armed conflicts and children accused of witchcraft.

Chapter six presents the etiological factors in the process of becoming a street child in the opinion of street workers. And here, analogous to the third chapter, the Author distinguishes: direct factors (family), hidden factors (exclusion from education, boredom of children and adolescents, the influence of different people, cultural expectations), and structural factors (socio-economic problems, labor migration, contemporary threats, such as HIV/AIDS pandemic, armed conflicts, natural disasters – cataclysms). The Author adds, “that with a deeper analysis carried out in different countries, even more structural factors can be obtained contributing to the formation and perpetuation of the phenomenon of street children” (p. 413).

At the end of the study cognitive conclusions were presented of the analysis of the definition of street children in the opinions of the examined street workers from Poland and from around the world, cognitive conclusions from the analysis of the typology of street children distinguished in the opinion of street workers from Poland and from around the world, cognitive conclusions from the analysis of causes of the formation of the phenomenon of street children in the opinion of street educators from Poland and from around the world, as well as indications for further research.

As a social rehabilitation educator and social prevention expert, I try to answer the basic question: if today, not only in Poland but throughout the world, social rehabilitation is practiced, then what needs to be done for it to attain its goals in respect of street children?

When reading the book by Barbara Adamczyk, we see all sorts of opinions, examples and comments, which can be successfully used in educational practice. The essence of the book lies in the fact that it can be useful both for students,

as it is a scientific reading on the phenomenon of street children, as well as for educators, sociologists, guardians, teachers, probation officers, catechists, street workers, social workers and parents, which is why they should read it and it should have a special place in their libraries.

The book raises a very important issue. A street child is a young person who spends a large part of its life on the streets. The lack of emotional ties at home, support and spending time together causes that they prefer to be in a group of peers on the street, where they feel at least partly needed. Children living on the street form subculture groups as well as criminal groups, they conduct begging, theft and prostitution. They often have contact with psychoactive substances. The book shows why such a situation takes place and how to help these children.

The presented research is valuable; the respondents were street workers or teachers familiar with the forms of assistance to street children. It is a very well structured reading, which brings us closer to the problem affecting an increasing number of children. It is an attempt at a comprehensive assessment of this phenomenon and organization of the existing knowledge about street children. The rich bibliography, interestingly presented information will certainly enable better awareness of how important this problem is in the modern world. I recommend this book.